

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2019-06-18

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Karin Almgren samt justitierådet Kerstin Calissendorff

Skärpta straffrättsliga sanktioner mot företag

Enligt en lagrådsremiss den 5 juni 2019 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Victor Hensjö.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

2 kap. 2 §

I paragrafen finns bestämmelser om svensk domstols behörighet att döma över brott som har begåtts utomlands. Enligt remissen införs en ny bestämmelse som ger sådan behörighet om brottet begåtts i utövningen av ett svenskt företags näringsverksamhet och det är fråga om givande av muta, grovt givande av muta eller handel med inflytande enligt 10 kap. 5 d § 2 brottsbalken. Att ett brott ska anses begånget i utövningen av näringsverksamhet innebär enligt författningskommentaren att det måste finnas en klar anknytning mellan brottet och näringsverksamheten. Endast näringsidkaren eller dennes ställföreträdare, anställda eller uppdragstagare kan begå brott i utövningen av näringsverksamhet.

Under föredragningen har diskuterats om den praktiskt viktiga kategorin agenter ingår bland uppdragstagare. Det har då förklarats att författningskommentaren går tillbaka på de ursprungliga förarbetena till reglerna om företagsbot (prop. 1985/86:23). Eftersom begreppet uppdragstagare inte utvecklas närmare där, görs det inte heller i remissen. Emellertid kan det inte råda något tvivel om att agenter av olika slag som handlar enligt avtal med en näringsidkare kan begå mutbrott i näringsverksamheten (se prop. 2011/12:79 s. 43, jfr s. 13).

36 kap. 9 §

I paragrafen finns bestämmelser om det nya institutet förhöjd företagsbot. Den förhöjda företagsboten ska fastställas till ett belopp som är befogat med hänsyn till företagets finansiella ställning. Enligt författningskommentaren ska därvid framför allt storleken på

företagets eget kapital beaktas. Det lämnas vissa anvisningar för bedömningen. Bl.a. sägs att det kan finnas skäl att bestämma den förhöjda företagsboten till ett något lägre belopp än som annars hade varit fallet, om företaget visserligen har stora tillgångar men dessa är låsta i verksamheten. Vilken slags tillgångar som avses framgår inte. Lagrådet efterlyser en närmare redogörelse för detta.

36 kap. 10 §

Paragrafen anger förutsättningarna för att sätta ned eller efterge företagsbot som bestämts med tillämpning av 8 och 9 §§. Enligt förslaget införs en ny jämningsbestämmelse i p. 2 avsedd att tillämpas om ett företags ägare eller innehavare dömts till påföljd för brottet och den samlade reaktionen på brottet skulle bli oproportionerligt sträng för honom eller henne om både påföljden och företagsbot utdöms fullt ut.

Enligt författningskommentaren avses med ägare eller innehavare såväl den som är enskild näringsidkare som den som innehar aktier eller andelar i en juridisk person. Det anges att bestämmelsen framför allt får betydelse när en enskild näringsidkare som åläggs företagsbot också döms till straff eller annan påföljd för brottet, men att den också kan få betydelse om ett handelsbolag åläggs företagsbot samtidigt som en obegränsat ansvarig bolagsman döms till påföljd för brottet (s. 69). Något längre fram i kommentaren (s. 70) anges emellertid att det faktiska utrymmet "som framgått ovan" i fråga om obegränsat ansvariga bolagsmän (och aktieägare) är mindre än beträffande enskilda näringsidkare.

Lagrådet kan inte av kommentaren utläsa någon förklaring till varför utrymmet för en jämkning redan som en utgångspunkt ska vara mindre för den obegränsat ansvarige bolagsmannen än för den

enskilde näringsidkaren. Bolagsmannen är, liksom den enskilde näringsidkaren, fullt ut betalningsansvarig för företagsboten. Att ansvaret (såvitt inte fråga är om ett kommanditbolag) enligt 2 kap. 20 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag är solidariskt i förhållande till tredje man kan visserligen försvåra bedömningen av den privatekonomiska effekten av sanktionerna för brottet, särskilt om det endast är en av handelsbolagsmännen som döms för brottet, men det utgör knappast ett argument för att utrymmet för jämkning som en utgångspunkt ska vara mindre än för den enskilde näringsidkaren.

Resonemanget bör förtydligas under den fortsatta beredningen.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.